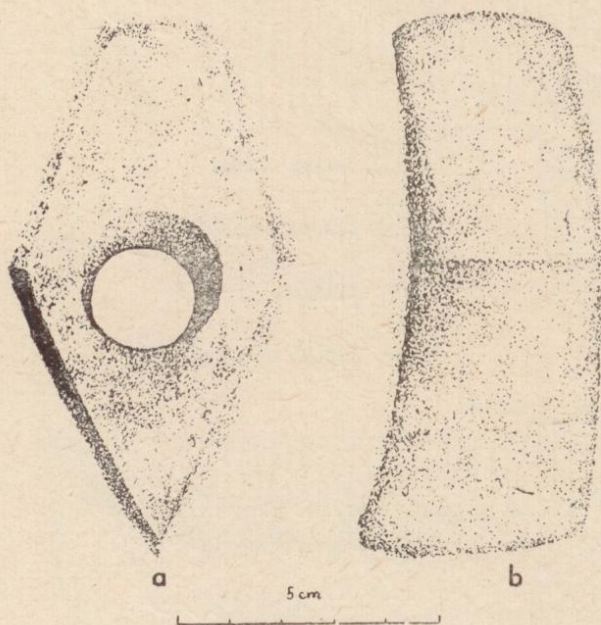

tu kawałki polepy z odciskami ziarna oraz znalezione w wypełniku kości zwierząt.

Charakter ceramiki z ostatnich badań, a także fakt znalezienia tu w roku ubiegłym skorupy z naczyńia „ceramiki siwej”² pozwala odnieść chronologię trwania tego osadnictwa do okresu późnorzymskiego i datować go przypuszczalnie na III—IV wiek. Jest to więc jeszcze jedna osada związana przypuszczalnie z południową penetracją kultury przeworskiej.

Ryc. 2. Sierakoście, pow. Przemyśl. a—b — luźnie znalezione toporek kamienny.

Okres wczesnośredniowieczny zostawił po sobie tylko nikłe ślady w postaci skorup luźnie występujących w kilku punktach wykopów. Datować je można ramowo na XI—XIII wiek. Zasadzenie tego okresu było krótkotrwałe, a warstwy jego zostały zniszczone przez intensywne osadnictwo czasów nowożytnych. O tym ostatnim świadczą grube warstwy z materiałem ceramicznym z różnych wieków.

Najstarsze ślady osadnictwa tego terenu wiążą się z epoką neolitu. Osadnictwo tego okresu w Sierakościach znane jest od dawna. W Muzeum w Przemyślu znajduje się duża ilość luźnie znalezionych w okolicy wsi wyrobów krzemiennych. Zabytki te nie zostały dotychczas opublikowane.

Z tymi czasami związany też jest uzyskany w trakcie tegorocznych badań toporek kamienny. Znaleziony on został luźnie w okolicy Wiaru. Okaz (Ryc. 2 a—b), sporządzony z kamienia barwy szaroczarnej, dobrze wygładzony. Na obuchu ślady używalności w postaci licznych zbić. Egzemplarz posiadał następujące wymiary: długość 10,3 cm, szerokość 5,5 cm, średnicę otworu 2,6 cm. Prawdopodobnie należy go wiązać z okresem kultury ceramiki sznurowej na tym terenie. Materiały z badań złożono w Muzeum Ziemi Przemyskiej w Przemyślu.

PRZYPISY

¹ W roku ubiegłym badania powierzchniowe prowadzili tu A. Kunysz i J. Kowalczyk. A. Kunysz, „Powierzchniowe i zwiadowcze badania archeologiczne w pow. przemyskim w r. 1964”, Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1964. Rzeszów 1964, s. 52—53.

² Op. cit. s. 52, Ryc. 1 a.

Aleksandra Gruszczyńska

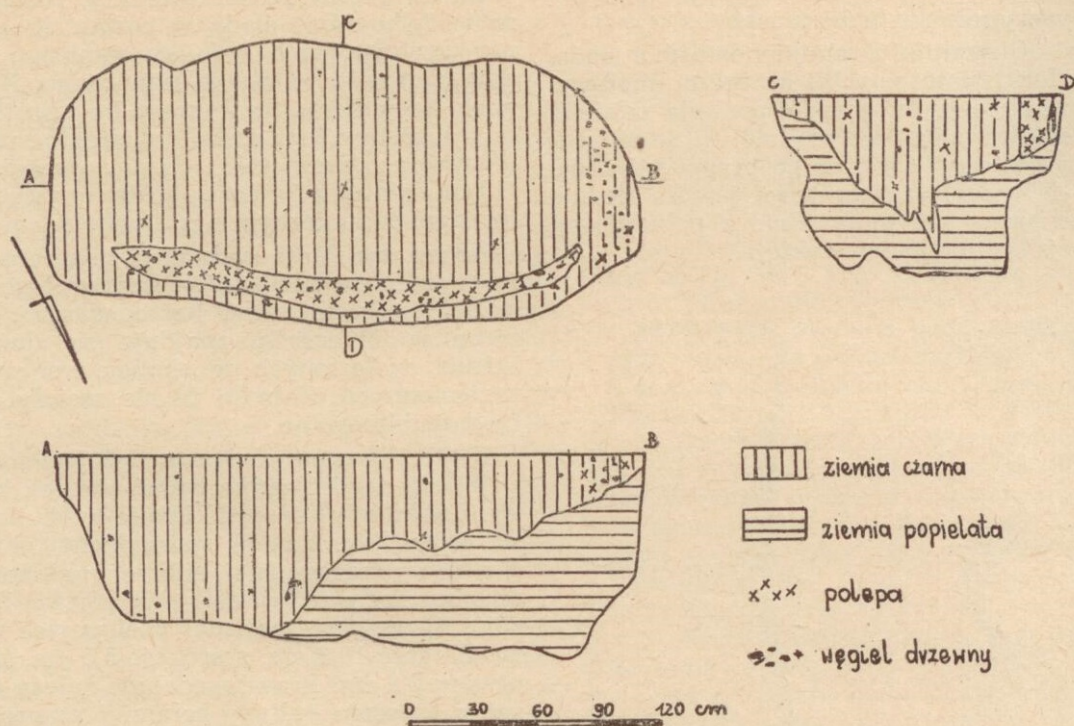
Badania archeologiczne na wczesnośredniowiecznej osadzie w Rzeszowie — Staromieściu

Podczas badań na neolitycznej osadzie w Rzeszowie — Staromieściu, odkryto 10 jam wczesnośredniowiecznych. Dane odnośnie lokalizacji stanowiska i przebiegu prac podano w artykule T. Aksamita „Badania osad neolitycznych na terenie Rzeszowa” zam. w niniejszym wydawnictwie. Odkryte jamy były kształtu prawie okrągłego lub prostokątów z zaokrąglonymi rogami. Wymiary najmniejszej z nich wynosiły 180 × 80 cm, największej 420 × 180 cm. Zarysy jam ukazywały się na głębokości 60—80 cm od powierzchni gruntu. W większości wypełnik jam stanowiła czarna ziemia z wkładkami grudek polepy, węgla drzewnego, fragmentów naczyń, kości. W partii północno-wschodniej omawianego stanowiska, jamy wczesnośredniowieczne były wkopane w skupiska neolityczne. Wśród odkrytych obiektów jamy nr 10, 14, 15 wyróżniały się wielkością oraz dużą zawartością materiału archeologicz-

nego. Jamy nr 10 i 14 spełniały zapewne funkcję mieszkalną, pozostałe zaś były przeznaczone do celów gospodarczych.

Jama nr 10 kształtu owalnego o wymiarach 282 × 140 cm, zarysowała się na głębokości 80 cm (Ryc. 1). Miąższość jej wynosiła 80 cm. Ściany wschodnia i zachodnia opadały prostopadle w dół, pozostałe schodkowato. Dno jamy było prawie równe. Przy ścianie północnej wystąpił pas polepy biegnący niemal przez całą jej długość. Prawdopodobnie była to przepalona ściana. W partii środkowej jamy zalegała bardzo czarna ziemia z dużą ilością węgla drzewnego, a po bokach ziemia ciemno-szara z wkładkami grudek polepy i węgla drzewnych. W wypełniku jamy zwłaszcza w górnej partii znaleziono wiele fragmentów ceramiki oraz kości. Z ciekawszych naczyń wymienić należy:

Naczynie zachowane prawie w całości w górnej partii. Charakteryzuje się ono okrągłą kra-

Ryc. 1. Rzeszów — Staromieście, stan. nr 3. Rzut poziomy i profile jamy nr 1.

wędką z niewielkim rowkiem na pokrywkę, nieznacznie zaznaczoną szyjką, baniastym brzuścem. Wykonane jest z gliny z domieszką drobnoziarnistego piasku, dobrze wypalone, koloru brunatnego. Lepione ręcznie, górą obtaczane na kole garncarskim. Naczynie jest bogato ornamentowane — tuż pod szyjką występuje wieniec ukośnych nakłuc, poniżej motyw linii falistej, pod którą biegną linie poziomo żłobkowane. Średnica wylewu wynosi 13 cm, grubość ścianki 7—10 mm (Ryc. 4 f).

Górny fragment naczynia o profilu esowatym, wylewie mocno wywiniętym na zewnątrz. Na krawędzi występują dwa nieznaczne rowki. Naczynie wykonane jest z gliny z domieszką drobnoziarnistego piasku, dobrze wypalone, koloru ceglatego. Występuje ornament podwójnych pasm linii falistych. Średnica wylewu wynosi 12 cm, grubość ścianki 8 mm (Ryc. 4 e).

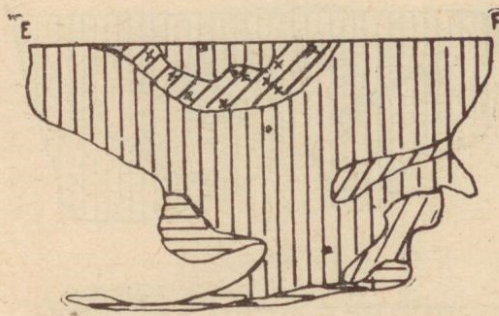
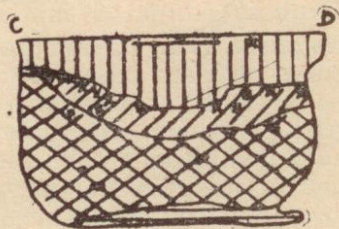
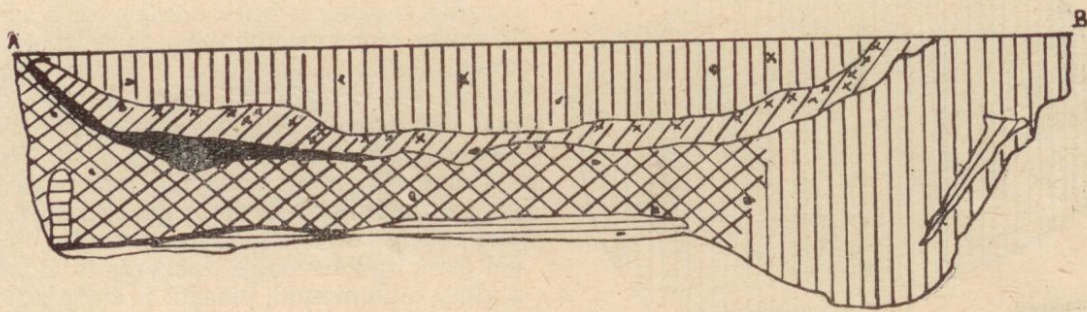
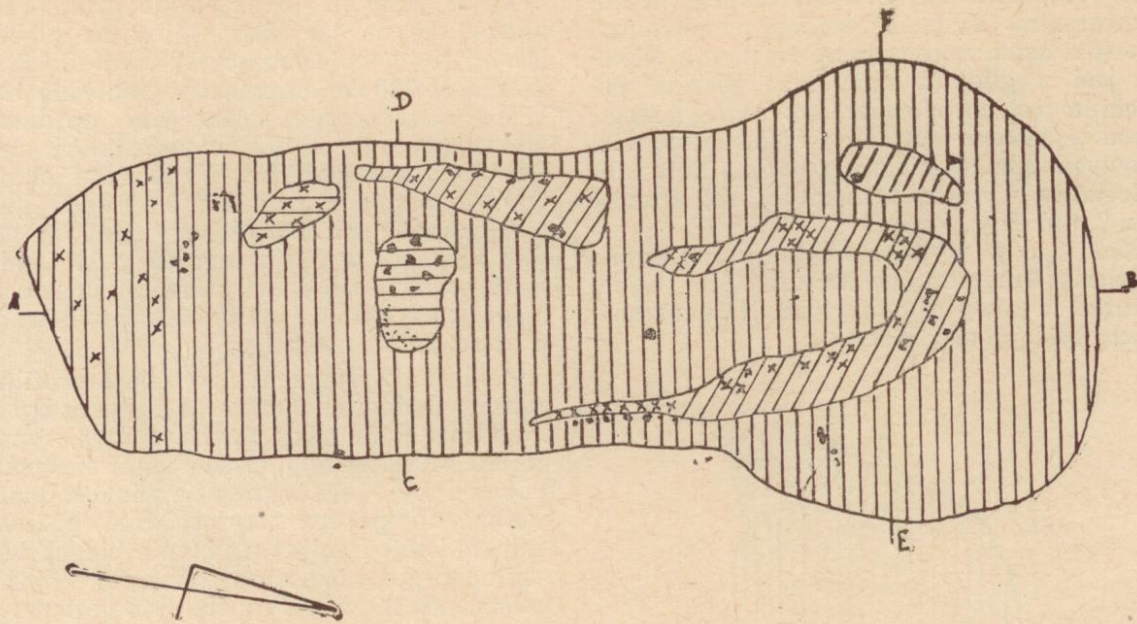
Ponadto w wypełnisku jamy znaleziono 103 fragmenty naczyń lepionych ręcznie, wykonanych z gliny z domieszką piasku, kilka z domieszką drobnoziarnistego tłucznia, koloru ceglatego lub brunatnego. Na 29 ułamkach wystąpił zróżnicowany i bogaty ornament.

Jama nr 14 kształtu prostokąta posiadała w części północnej zakończenie okrągłe (Ryc. 2). Zarys jej ukazał się na głębokości 60 cm, na tle żółtej gliny. Wymiary jamy wynosiły 420 × 180 cm, największa głębokość 110 cm. Ściana zachodnia opadała prostopadle w dół, pozostałe skośnie. Dno jamy w partii południowej było płaskie, w północnej nieckowate. Wypełnisko w północnej części stanowiła ziemia

koloru szarego z wkładkami gliny, nielicznych grudek polepy, węgla drzewnych, kości, ceramiki, której najwięcej wystąpiło na głębokości 60—100 cm. W pozostałej partii jamy przy ścianach zalegała warstwa bardzo czarnej ziemi z dużą ilością węgla drzewnego. W części środkowej wypełnisko stanowiła ciemna ziemia z wkładkami grudek polepy i węgla drzewnych, otoczona od strony północno-wschodniej pasem polepy.

W jamie znaleziono w większości zachowane naczynie, kształtu jajowatego, lepione ręcznie, przy krawędzi obtaczane na kole garncarskim. Wylew naczynia jest mocno wychylony na zewnątrz, występuje rowek na pokrywkę. Powierzchnia naczynia jest chropowata, koloru brunatnego. Ornament występuje na całej powierzchni naczynia. W górnej partii brzuśca biegnie wieniec ukośnych nacięć, poniżej dwa rzędy pojedynczej linii falistej, pod którą występują linie poziomo żłobkowane. Średnica wylewu wynosi 16 cm, grubość ścianek 5—7 mm (Ryc. 5 a).

Górny fragment naczynia obtaczanego na kole garncarskim. Wylew mocno wywinięty na zewnątrz, o krawędzi zaokrąglonej z rowkiem na pokrywkę. Naczynie wykonane jest z gliny z domieszką piasku, powierzchnia jest chropowata, koloru brunatno-ceglatego. W górnej partii brzuśca biegnie wieniec ukośnych nacięć, pod nimi potrójna linia falista. Średnica wylewu wynosi 18 cm, grubość ścianki 5 mm (Ryc. 5 b).

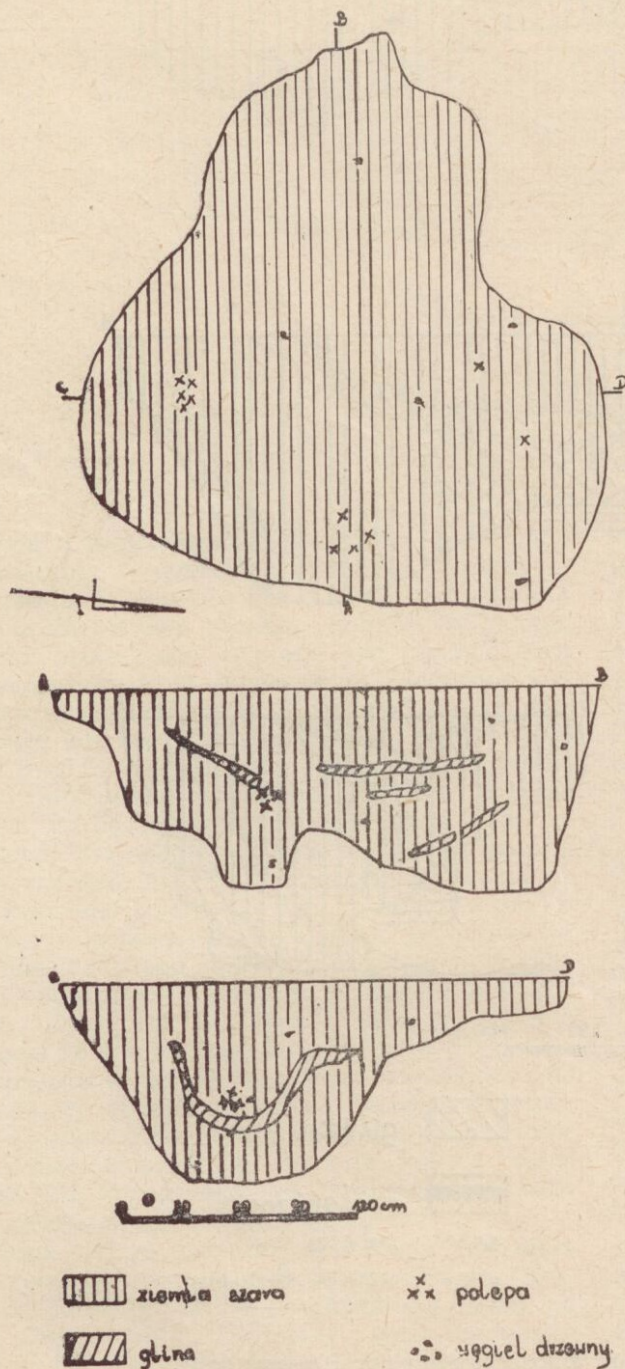
0 30 60 90 120 cm

	ziemia szara		glina
	ziemia czarna		spalozna
	ziemia brązowa		polepa
			węgiel drzewny

Ryc. 2. Rzeszów — Staromieście, stan. nr 3. Rzut poziomy i profile jamy nr 14.

Górny fragment naczynia obtaczanego na kole garncarskim. Wylew wywinięty na zewnątrz, o krawędzi ostro zakończonyj. Naczynie wykonane jest z gliny z domieszką piasku, powierzchnia jest chropowata, koloru ceglastego. Tuż pod wylewem występuje rząd nakłuc paznokciowych, poniżej biegnie potrójna linia falista. Średnica wylewu wynosi 16 cm, grubość ścianki 7 mm (Ryc. 5 c).

Oprócz tego w wypełnisku jamy znaleziono kilkadziesiąt fragmentów naczyń o tej samej strukturze co powyżej omówione. Na większości z nich wystąpił ornament.

Ryc. 3. Rzeszów — Staromieście, stan. nr 3. Rzut poziomy i profile jamy nr 15.

Zarys jamy nr 15, kształtu gruszkowatego ukazał się na tle żółtej gliny na głębokości 60 cm (Ryc. 3). Długość jej wynosiła 310 cm, szerokość 270 cm, największa głębokość 105 cm. W partii zachodniej ściana jamy opadała prawie prostopadle w dół, w pozostałych skośnie. Dno było nieregularne. Wypełnisko stanowiła ciemna ziemia z wkładkami grudek polepy, węgli drzewnych. Na głębokości 40 cm wystąpiły biegnące w dół pasma gliny. W jamie natrafiono na duże ilości ceramiki bogato ornamentowanej, której najwięcej znajdowało się w części północno-zachodniej.

Znaleziono fragment naczynia o profilu esowatym, lepionego ręcznie. Wykonany był z gliny z dużą domieszką piasku, dobrze wypalony, koloru brunatnego, o powierzchni chropowatej. Tuż pod wylewem występuje wieniec ukośnych nakłuc, do którego przylega rząd poczwórnej linii falistej. Poniżej ponownie biegną ukośne nakłucia, pod którymi przebiega potrójna linia falista, pod nią znajdują się linie poziomo żłobkowane. Średnica wylewu wynosi 12 cm, grubość ścianki 6—8 mm (Ryc. 4 a).

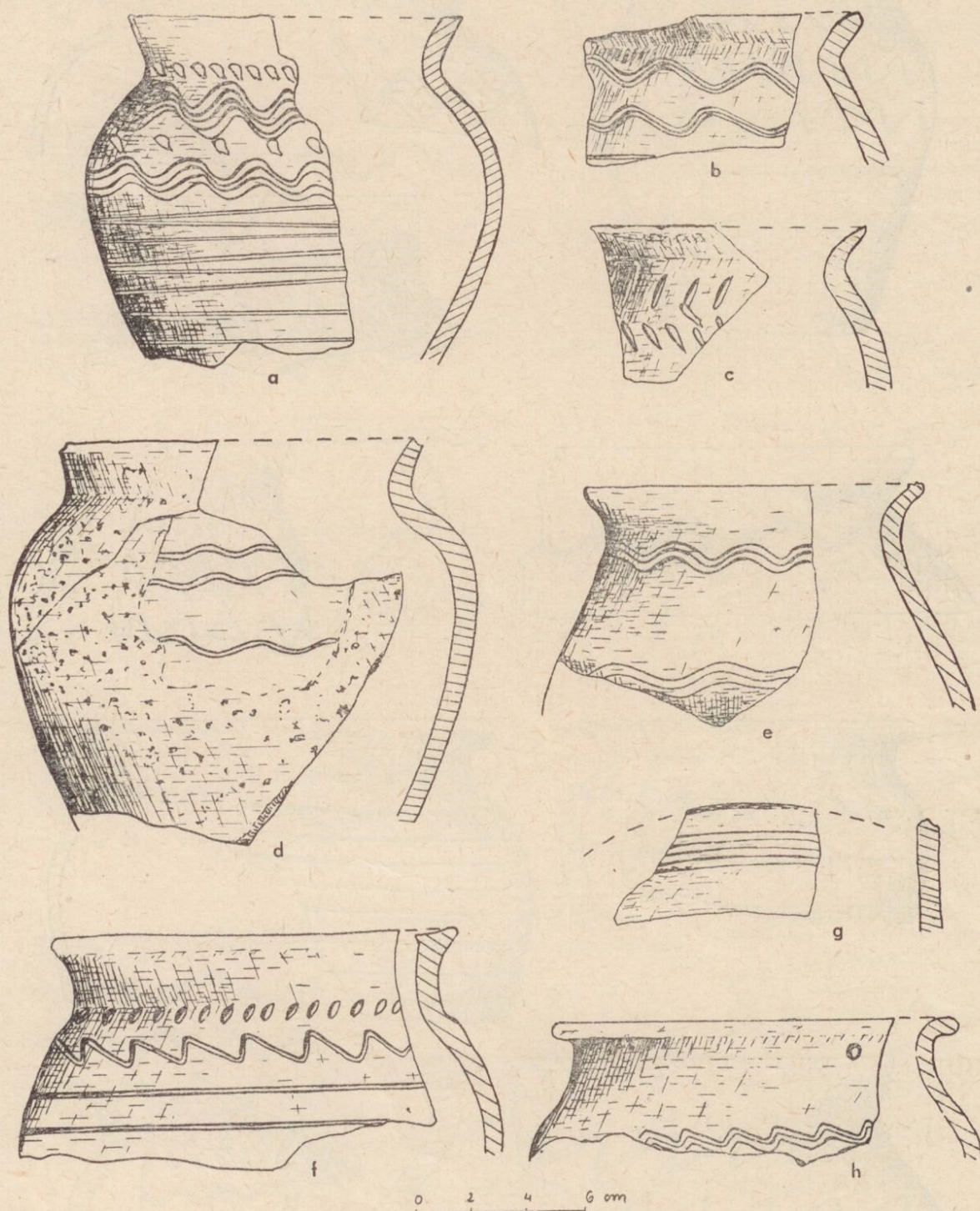
Fragment górnej partii naczynia, lepionego ręcznie, z gliny z dużą domieszką piasku. Wylew jest mocno wywinięty na zewnątrz o krawędzi lekko zaokrąglonej. Powierzchnia naczynia jest chropowata, koloru brunatnego. Tuż pod wylewem występuje ornament jodełkowy. Grubość ścianek wynosi 8—9 mm (Ryc. 4 c).

Górny fragment naczynia lepionego ręcznie, górą obtaczanego na kole garncarskim. Wylew jest mocno wychylony na zewnątrz, o krawędzi ostro zakończonyj. Naczynie wykonane jest z gliny z domieszką piasku, posiada powierzchnię chropowatą koloru brunatnego. W górnej partii brzuśca występują dwa rzędy podwójnej linii falistej, poniżej biegnie linia poziomo żłobkowana. Grubość ścianki 8 mm (Ryc. 4 b).

Górny fragment naczynia obtaczanego na kole garncarskim. Wylew mocno wychylony na zewnątrz, o krawędzi zaokrąglonej przechodzi w górną partię brzuśca. Naczynie wykonane jest z gliny z domieszką piasku, powierzchnia jest chropowata, koloru brunatnego. W górnej części brzuśca występuje ornament potrójnej linii falistej, w jednym miejscu widoczne jest odbicie wykonane trójkątnym stempelkiem. Średnica wylewu wynosi 18 cm, grubość ścianki 9 mm (Ryc. 5 d).

Fragment talerza obtaczanego na kole garncarskim. Krawędź jest ostro ścięta, po stronie zewnętrznej występuje nieznaczny rowek. Talerz wykonany jest z gliny z domieszką piasku, o powierzchni lekko chropowatej, koloru brunatnego. Przy krawędzi po wewnętrznej stronie biegną poziome linie żłobkowane. Grubość ścianki wynosi 8 mm (Ryc. 4 g). Oprócz wymienionych, w wypełnisku jamy znaleziono 73 fragmenty naczyń, na 35 ułamkach wystąpił różnicowany ornament.

W warstwie kulturowej znaleziono fragment ciekawego naczynia wykonanego z glinki białej, lepionego ręcznie, przy krawędzi obtaczanego na kole garncarskim. Wylew jest mocno wychylony na zewnątrz, o krawędzi ostro zakoń-

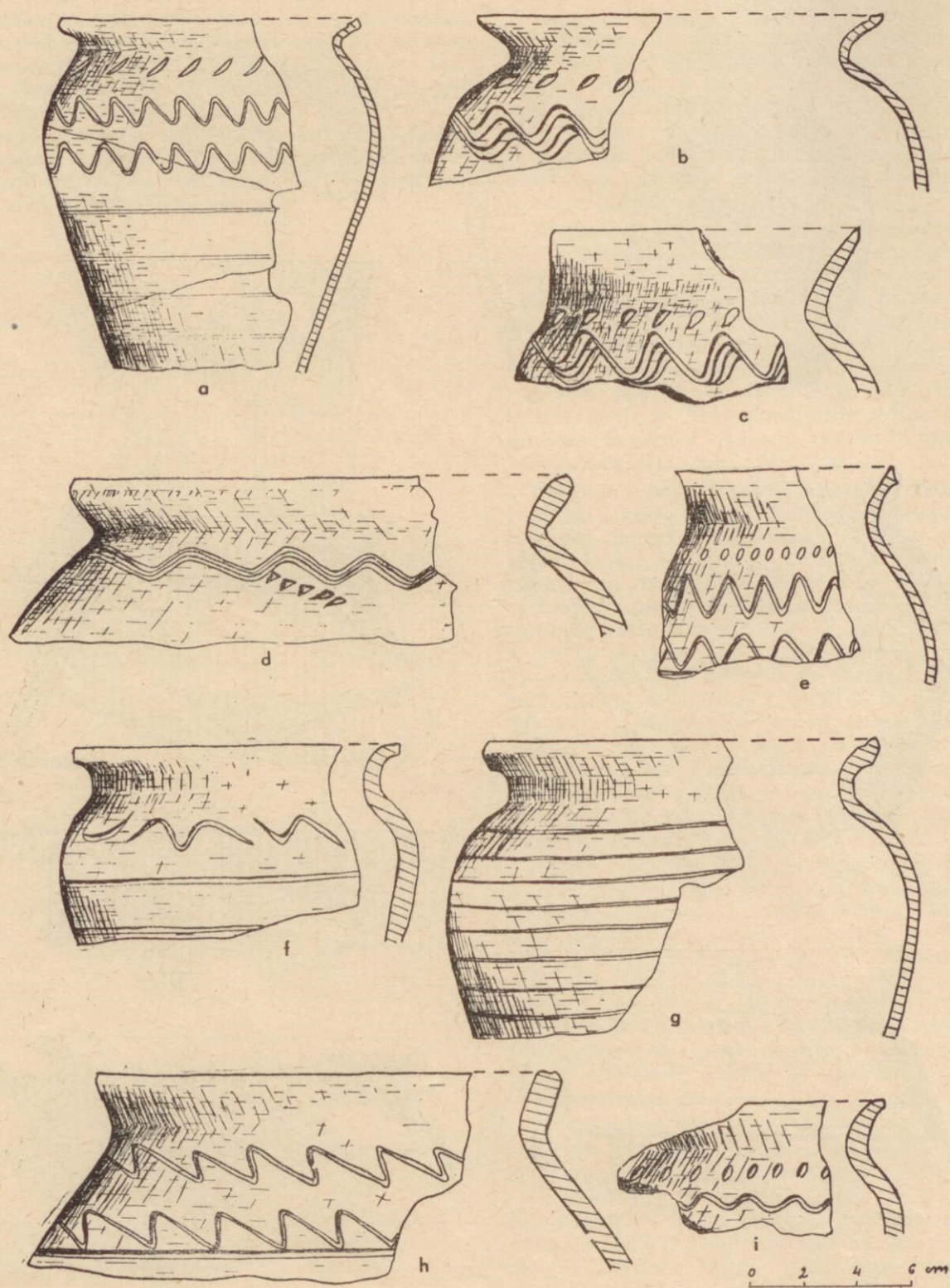

Ryc. 4. Rzeszów — Staromieście, stan. nr 3. Fragmenty naczyń: a, b, c, g — jama nr 15; e, f — jama nr 10; d — jama nr 11; h — jama nr 17.

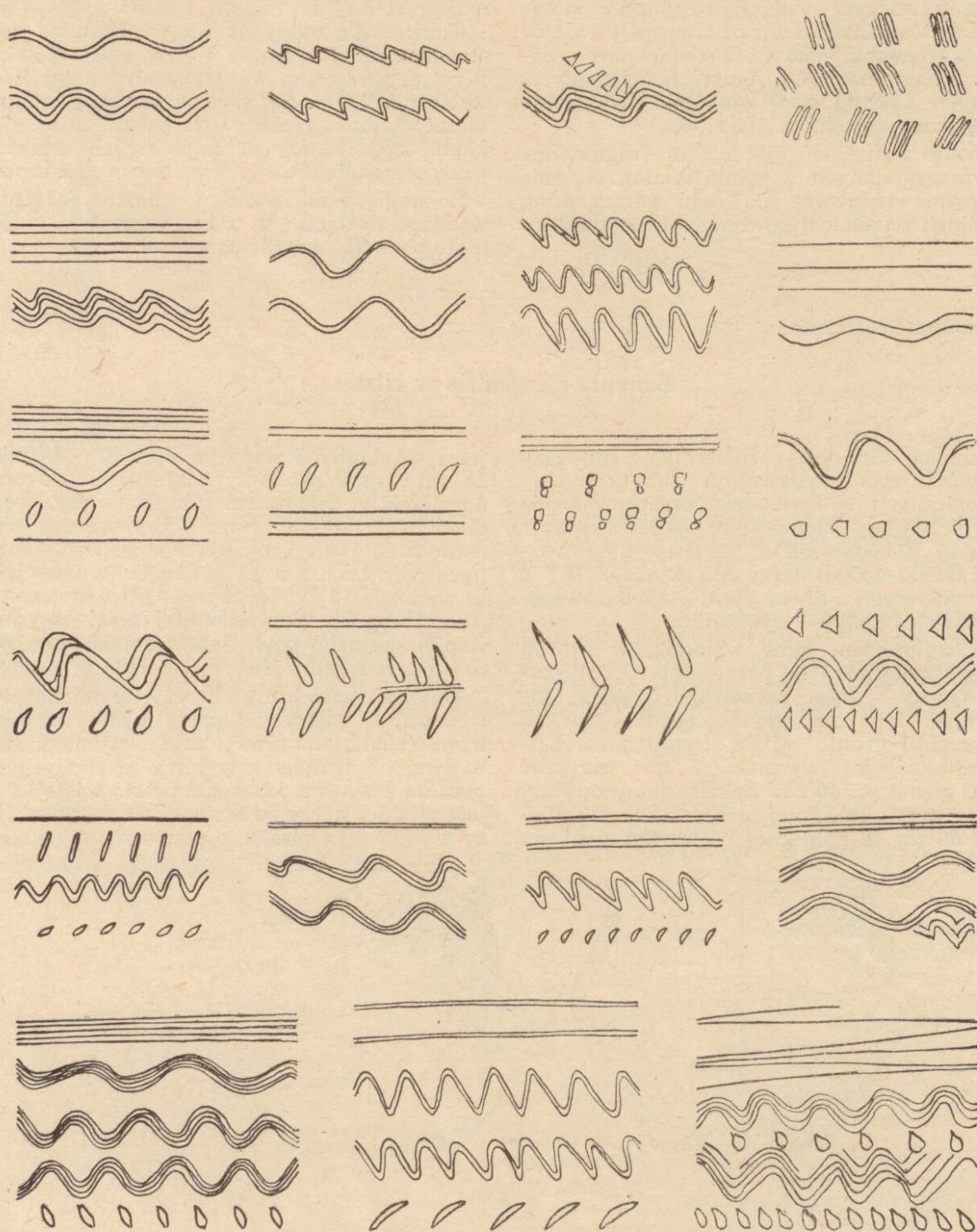
czony, występuje nieznacznie wyodrębniona szyjka, która przechodzi w górną partię brzucha. Tuż pod wylewem znajduje się otwór o średnicy 5 mm po zewnętrznej stronie, 3 mm po wewnętrznej. Występuje głęboko żłobiony or-

nament linii falistej. Średnica wylewu wynosi 14 cm, grubość ścianki 6—7 mm (Ryc. 4 h).

Na omawianej osadzie większość zabytków ruchomych znalezionych zarówno w jamach jak i w warstwie kulturowej stanowi ceramika.

Ryc. 5. Rzeszów — Staromieście, stan. nr 3. Fragmenty naczyń: a, b, c — jama nr 14; d — jama nr 15; e — jama nr 17; f, g — jama nr 19; h — jama nr 7; i — jama nr 11.

Ryc. 6. Rzeszów — Staromieście, stan. nr 3. Motywy zdobnicze ceramiki.

Ponadto występują kości zwierzęce. Z przedmiotów metalowych odkryto w warstwie kulturowej nóż i nożyce, w jamie nr 18 fragment noża żelaznego. Wszystkie te przedmioty są charakterystyczne dla całego okresu wczesnośredniowiecznego.

Występujący materiał ceramiczny w większości jest jednolity. Są to fragmenty naczyń lepionych ręcznie lub lepionych ręcznie a górą obtaczanych na kole garncarskim. Wykonane

są z glin żelazistych tzw. garncarskich, schudzonych domieszką piasku lub małej ilości tłuczni. Powierzchnia jest lekko chropowata, koloru brązowego, brązno-ceglanego oraz ceglonego. Naczynia są kształtu jajowatego lub baniastego. Krawędzie naczyń są lekko zaokrąglone, skośnie ścięte lub ostro zakończone. Charakterystyczne jest, że prawie wszystkie mają nieznaczny rowek na pokrywkę. Dna mają płaskie, na jednym z nich znajduje się niewyraź-

ny znak garncarski, w kształcie krzyża. Na większości naczyń występują różnorodne motywy zdobnicze. Ornament zaznacza się prawie na całej powierzchni naczyń. Podstawowy ornament to kombinacje linii falistych i poziomych, ukośnych nakłuc, oraz zdobienie wykonane trójkątnym stępelkiem (Ryc. 6).

Ponadto znaleziono kilkanaście fragmentów naczyń wykonanych z glinki białej. Są one przeważnie obtaczane na kole garncarskim, o cienkich ściankach, powierzchnia jest koloru

siwawego, lub kremowego. Formę i ornament mają podobną do naczyń opisanych powyżej.

Chronologię osady na Staromieściu na podstawie ceramiki określa się na VIII—X wiek. Występowanie jam w wykopach odległych od siebie o kilkadziesiąt metrów pozwala przypuszczać, że zasięg osady był bardzo duży. Odkryta osada należy do najstarszych obiektów wczesnośredniowiecznych w centrum Rzeszowa.

Ze względu na niszczenie obiektu będą prowadzone badania w roku przyszłym, które może pozwoli określić charakter osady.

Aleksandra Gruszczyńska

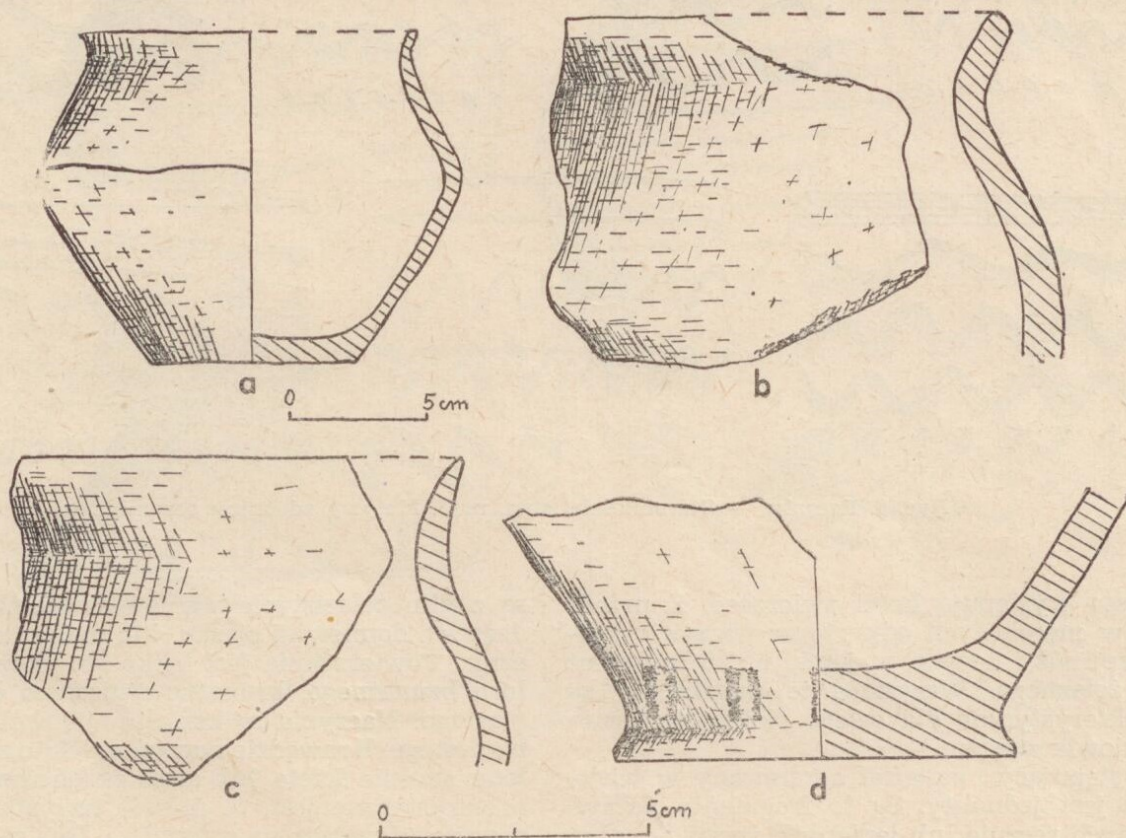
Badania na osadzie w Nisku

W dniach od 5 do 9 października z funduszy Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych w Rzeszowie przeprowadzono ratownicze prace badawcze na stanowisku nr 1 w Nisku¹. W badaniach oprócz autorki sprawozdania udział wzięli: Jerzy Micek absolwent V roku archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Ryszard Fedyk — rysownik.

Wyeksplorowano jamę widoczną w profilu piasznicy położonej na parceli ob. J. Wrzoska. Górny zarys zachowanej części jamy odsłonięto na głębokości 25 cm od powierzchni gruntu. Miała kształt prostokątny, długość jej wynosiła 7 m, szerokość 2,5 m, głębokość 40 cm. Ścianki jamy opadały skośnie w dół, dno było nieregularne. W odległości 50 cm od północnej i wschodniej ściany

jamy wystąpiły 3 ślady po słupach o średnicy 20 cm. Wypełnisko jamy stanowiła bardzo czarna ziemia z wkładkami grudek polepy, węgla drzewnych, kości, ceramiki, bryłek żużla. Ponadto znaleziono grot oszczepu o liściu lancetowatym i bardzo wąskiej tulejce (długość grotu wynosiła 12 cm) oraz nóż bardzo zniszczony (Ryc. 1 A, g, h). We wschodniej części jamy wystąpiło skupisko polepy, prawdopodobnie było to zniszczone palenisko.

Materiał ceramiczny i kostny najobficiej występował w zachodniej partii jamy. Tuż przy ścianie znaleziono prawie całe naczynie, kształtu dwustożkowatego, o wylewie lekko wychylnym na zewnątrz, krawędzi prosto ściętej. Dno jest płaskie. Naczynie lepione jest ręcznie z gliny z domieszką piasku, o powierzchni gładkiej,

Ryc. 1. Nisko, m.p., stan. 1. Jama nr 50:a—d — fragmenty naczyń.